

6 MILJÖSKYDD, HÄLSA OCH SÄKERHET

6 MILJÖSKYDD, HÄLSA OCH SÄKERHET

I detta kapitel redovisas de frågor som man måste ta hänsyn till i planeringen för att inte skada människors hälsa och miljön.

Här redovisas framtidsscenarioer för klimatet och hur det kan tänkas påverka Skellefte dalen. Här kan man läsa om skred- och erosionsrisker, översvämningsrisker och så vidare. Var i Skellefte dalen finns det förorenad mark och vilka skyddsavstånd har vi till verksamheter idag?

NATUR I BALANS

ÖVERGRIPANDE MÅL TILL ÅR 2025

- Förorenade områden ska kartläggas, undersökas och vid behov saneras.

Miljö, hälsa och säkerhet är centrala begrepp i samhällsplaneringen som särskilt lyfts fram i både plan- och bygglagen och i miljöbalken. Olika miljö- och riskfaktorer kan direkt eller indirekt påverka enskilda människors hälsa och säkerhet, liksom miljön som helhet. Miljöer som kan vara särskilt känsliga för störningar och påverkan kan till exempel vara:

- bostadsbebyggelse utefter starkt trafikerade vägar och järnvägar
- bostadsbebyggelse och anläggningar i närheten av större industrier
- försurningskänsliga mark- och vattenområden
- särskilt känsliga och värdefulla natur- och kulturmiljöer.

MILJÖMÅL

LEVA OCH BO

ÖVERGRIPANDE MÅL TILL ÅR 2025

- Vi ska bygga ett samhälle som inte alstrar så mycket buller och med ökad kunskap bidra till en säker strålmiljö.

DETTA VILL VI UPPNÅ TILL ÅR 2012

- Genom lämpliga åtgärder i tätorterna är antalet bullerstörda (> 65 decibe-IA) människor 5 procent lägre än år 1993.
- Utanför tätorterna är ingen utsatt för trafikbuller överstigande nu gällande riktvärde 65 decibe-IA.

SKRED- OCH EROSIONSRISKER

Skred och ras är snabba massrörelser i jordtäcknet eller i berg. Dessa kan vålla stora skador på både mark och byggnader. I många fall är skred eller ras följden av en naturlig erosionsprocess men de kan även framkallas av människans ingrepp i naturen. Den största risken för skred och ras är i jordslänter som består av jordlager med låg hållfasthet och i bergslänter med svagheter i berggrunden. En gemensam nämnare är att de kan inträffa utan förvarning.

Översiktliga och mer detaljerade karteringar finns gjorda i bebyggelsen längs älven och visar på 6-7 mera riskutsatta områden och där området vid Klintforsåns nedre del är mest markant.

Älvens naturliga erosion av stränder innebär att det ibland kan uppstå behov av förstärkningsåtgärder i strandbrinkar och stränder.

Vid nybyggnation är det av stor vikt att undersökningar genomförs för att säkerställa markens bärighet. Om marken inte uppfyller kraven för bärighet bör bebyggelse undvikas om inte lösningar går att finna.

VATTENDIREKTIVET

År 2000 antog alla medlemsländerna i EU det så kallade Ramdirektivet för vatten. Direktivet innebar en ny helhetssyn på vatten och ett systematiskt arbete för att bevara och förbättra Europas sjöar, vattendrag, kust- och grundvatten. Vattenförvaltningen är det svenska genomförandet av vattendirektivet och innebär att Sverige ska kartlägga och analysera alla vatten, fastställa mål/kvalitetskrav, upprätta åtgärdsprogram samt övervaka vattenmiljöerna i Sverige.

Målet är att alla så kallade vattenförekomster ska uppnå lägst God status (potential) senast år 2015 och att ingen vattenstatus försämras. För ytvatten gäller det kemisk status och ekologisk status medan det för grundvatten gäller kemisk status och kvantitativ status. Andra tids- eller kvalitetskrav än god status till 2015 får fastställas om det finns särskilda skäl. Det kan till exempel vara aktuellt om det är tekniskt omöjligt och/eller ekonomiskt orimligt att genomföra åtgärder som gör att statusen eller potentialen ska höjas till god senast 2015, eller om det av naturliga skäl tar lång tid för miljön att återhämta sig. Det gäller till exempel vatten som förklarats som "kraftigt modifierade", på grund av att de är konstgjorda vatten eller att mänsklig verksamhet på ett väsentligt sätt ändrat vattnets fysiska karaktär. Denna kvalitet benämns som ekologisk potential istället för ekologisk status.

I december 2009 antog Vattenmyndigheterna förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljökonsekvensbeskrivning som berör Skellefteadalens avgränsningsområde. I åtgärdsprogrammet redogörs för vilket ansvar kommunerna har inom sina ansvarsområde. Skellefteå kommun arbetar med att implementera dessa frågor i sitt fortsatta arbete.

År 1999 infördes miljö kvalitetsnormer, som är ett juridiskt bindande styrmedel, i miljöbalken. En miljö kvalitetsnorm kan gälla för hela landet eller för ett geografiskt område, exempelvis län eller kommun. Miljö kvalitetsnormer gäller både för land och vatten.

ÖVERSVÄMNINGSRISKER

Skellefteälven är kraftigt reglerad genom vattenkraftsproduktionen och har under de senaste 40-50 åren en-

dast haft höga flöden ett fåtal gånger. Kombinationen med fyllda regleringsdammar och kraftiga regn under en längre period har då varit orsaken. Höga flöden orsakade av intensiv vår/fjällflod är likaså mycket ovanliga.

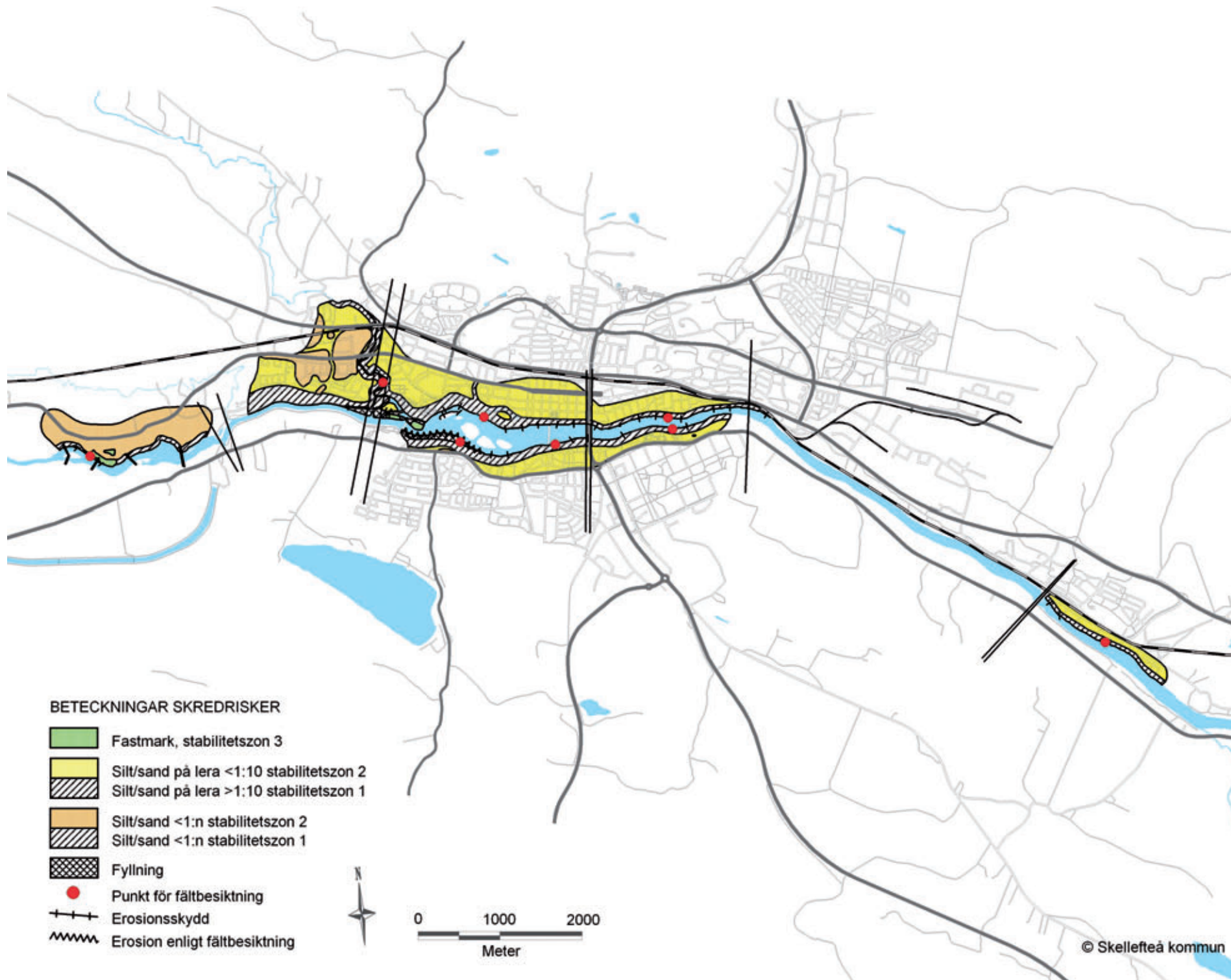
Den översiktliga översvämningskartering som gjordes 2006 visar hur ett så kallat 100-årsflöde och ett högsta dimensionerande flöde (så kallat 10 000-årsflöde) kan påverka samhället. Den måttliga påverkan som 100-årsflödet bedöms ge, ska dock vara den lägsta nivå där t ex bostäder eller infrastrukturella etableringar förläggs.

De mindre vattendragen kan vid skyfall och liknade händelser ge lokala översvämnings som påverkar fastigheter och infrastruktur. Ofta beror det på att avloppsanordningar för dagvatten eller vägtrummor täpps till, t ex av medflytande bråte.

FRAMTIDA KLIMATSCENARIER

Framtidens klimat diskuteras flitigt runt om i Sverige och världen. Det man vet idag är att människan har skapat en global uppvärmning som kommer att föra med sig konsekvenser i framtiden. Vilka konsekvenserna blir är inte helt enkelt att förutspå. En klimatförändring kan leda till både ökad och minskad sårbarhet eller till helt nya sårbarheter. Graden av sårbarhet beror på vilken hänsyn som tagits i den fysiska planeringen. Ju längre period som planeringen avser desto större spännvidd av tänkbara klimatförhållanden finns att ta i beaktande.

Varje enskild kommun har ett stort ansvar eftersom alla typer av verksamheter sker i och påverkar en kommun och dess befolkning. Kommunen har ansvaret

för miljö, hälsa och säkerhet i den fysiska planeringen, vilket innebär att bebyggelse ska lokaliseras till lämplig mark med hänsyn till bland annat människors hälsa och säkerhet, mark och vattenförhållanden (Räddningsverket).

UPPVÄRMNING

Klimat- och sårbarhetsutredningen (SOU 2007:60) pekar på en tydlig uppvärmning i Sverige och därför ett varmare klimat för norra Norrlands kustland. Fram till 2030 tros medeltemperaturen stiga cirka 1-1,5 grad och fram till år 2100 räknar man med en årstemperatursökning på ca 4,5°C. Det innebär bland annat kortare perioder med snö- och istäcken. Havsisen väntas minska kraftigt.

NEDERBÖRDSMÄNGDER

En marginell ökning av nederbörden sker fram till 2030. Nederbörden på våren och hösten beräknas öka med 20-30 % till år 2100 och nästan hela ökningen sker omkring 2050. Nederbörden ökar för alla säsonger, utom för sommaren, med en extrem ökning under vinterhalvåret på 60%.

EXTREM NEDERBÖRD

Fram till 2100 så beräknar SMHI att extrema skyfall kan komma att öka med omkring 10%. Det innebär att dagar med extrem dygnsnederbörd kan öka med 5-8 dagar i sträck. Men fram till 2030 räknar man med en marginell ökning.

Kapaciteten i dagvattensystemen kan på sikt komma att behöva utökas eller säkerställas på annat sätt.

HÖGA FLÖDEN

Risken för höga flöden i Skellefteälven bedöms komma att öka och det nuvarande 100-årsflödet kan mot slutet av seklet komma att visa sig vara ett "70-årsflöde". Regleringsdammarnas nuvarande konstruktion, höjder och avbördningsförmåga klarar med god marginal även detta scenario. Höga flöden kan i sin tur komma att öka risken för erosion längs älvsstränderna.

Landhöjningen bedöms att under hundratals år vara större än den höjning av havsnivån som beskrivs i klimatutredningen.

EXTREMA HAVSNIVÅER

Klimatet i vårt område domineras av stora årstidsvariationer. Dessa är ofta förutsägbara men även mer extrema väder hör till klimatet. Pågående klimatförändringar förutsägs förstärka dessa extrema vädersituationer. Tex kan havsnära och låglänta områden översvämmas av plötsligt kraftigt förhöjda vattenivåer. Detta kan orsaka stora skador på bebyggelse och infrastruktur.

I *Klimat- och sårbarhetsutredningen* (SOU 2007:60, Meier 2006) studerades ett antal framtidsscenarier för extrema havsnivåer. Framskridningarna på dessa scenarier gjordes till och med år 2100. Enligt utredningen är det nuvarande scenariot för aktuellt område en 1,5 m förhöjning av havsytan vid en extrem situation. På kartan redovisas områden som ligger 1 meter respektive 2 meter över havet.

Kartan är preliminär i avvaktan på bättre höjddata och ska i första hand fungera som underlag vid planering av nybyggnation. När nya bättre höjddata finns tillgänglig kan även hänsyn tas till befintlig bebyggelse med krav på restriktioner och så vidare.

HÖGA FLÖDEN

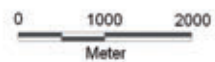
— 100-årsflöden

— 10 000-årsflöden

EXTREMA VATTENSTÄND I HAVET

■ 1 meter över havet

■ 2 meter över havet

© Skellefteå kommun

BULLER

Buller är enkelt uttryckt oönskat ljud, det vill säga ljud som vi känner oss störda av och helst vill slippa.

Buller är ett utbrett miljöproblem och är den miljöstörning som berör flest människor i Sverige. Vanliga källor till buller och höga ljudnivåer är väg-, spår- och flygtrafik, fläktbuller i fastigheter, ljud från grannar, industrier, byggnadsarbeten, diskotek och konserter.

Buller påverkar vår hälsa och vår möjlighet till en god livskvalitet. Det påverkar människor olika beroende på vilken typ av buller det är, vilken styrka det har, vilka frekvenser det innehåller, och hur det varierar över tiden. Det är även av betydelse i vilken situation vi utsätts för det.

Förutom att vi blir störda av buller kan det påverka vår prestation, inlärning och sömn negativt. För den vuxna befolkningen finns undersökningar som tyder på att det finns en ökad risk för blodtryckssjukdomar om man utsätts för mycket buller under lång tid. Mycket höga ljudnivåer kan orsaka hörselnedsättning och öronsusningar (tinnitus).

VÄGTRAFIKBULLER

RIKTVÄRDEN

Riksdagen har i samband med Infrastrukturpropositionen 1996/97:53 fastställt riktvärden för trafikbuller. I beslutet anges också att: "Vid tillämpning av riktvärdena vid åtgärder i trafikinfrastrukturen bör hänsyn tas till vad som är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt. I de fall utomhusnivån inte kan re-

duceras till nivåer enligt ovan bör inriktningen vara att inomhusvärdena inte överskrids." I infrastrukturpropositionen anges även riktlinjer för åtgärder i befintlig miljö. Idag gäller följande riktvärden som normalt inte bör överskridas vid nybyggnad av bostäder eller vid nybyggnad eller väsentlig ombyggnad av trafikinfrastruktur:

- L eq inomhus, 30 dB(A)
- L max inomhus, 45 dB(A) (nattetid)
- L eq utomhus, 55 dB(A)
- L max utomhus 70 dB(A) (på uteplats)

(L eq = ekvivalent (genomsnittlig) ljudnivå, L max = maximal ljudnivå)

Endast i undantagsfall kan ny bostadsbebyggelse uppföras längs trafikleder som medför bullernivåer mellan 60 och 65 dB(A) om tyst eller ljuddämpad sida kan anordnas, att fasad med minst ljudklass B anordnas samt att uteplatser kan anläggas så det är möjligt att vistas där utan att störas av buller.

Dessa riktvärden utgör även långsiktiga mål för befintlig bebyggelse och trafikinfrastruktur. I infrastrukturpropositionen anges också riktlinjer för åtgärder i befintlig miljö. I en första etapp bör åtgärdsprogrammen för vägtrafikbuller för statliga vägar avse minst de fastigheter som exponeras för buller med ekvivalent ljudnivå 65 dB(A) utomhus, frifältsvärde vid fasad.

I samband med trafikbullerutredningen från 1993 bedömdes det att ca 670 människor var bullerstörda. Antalet vägtrafikbullerstörda har sedan kartläggningen minskat, när framför allt Trafikverket

genomfört bullerdämpande åtgärder utmed sina vägar. Trafikverket har åtgärdat i stort sett alla miljöer utmed sina vägar där bullernivåerna har överskridit 65 dB(A).

TRAFIKBULLERUTREDNING

I samband med den fördjupade översiktsplanen för Skellefteleden har en översyn gjorts av trafikbullerutredning inom Skellefteleden från 1993. Tillsammans med Trafikverket har en kartläggning av genomförda åtgärder gjorts. Trafikbullerutredningen från 1993 är till stora delar fortfarande relevant då vägtrafikbullret vid bostäder är starkt kopplat till fordonsflöden och avståndet mellan gata/väg och bostad. Fordonsflödena har på stora delar av väg- och gatunätet inte ökat i någon större omfattning sedan utredningen genomfördes. I samband med utredningen användes vid beräkningen av vägtrafikbullret värden på fordonsflödena som var något större än de verkliga. Kartläggningen av vägtrafikbullret, som omfattar beräkningar och i vissa fall mätningar, visar på höga bullernivåer (över 65 dB(A)) utmed vissa gator och vägar. Det är främst utmed E4 och väg 95/372 genom centralorten samt Kanalgatan som bullerstörningarna från vägtrafiken är störst. Utmed nämnda vägar E4, 95 och 372 har bullerdämpande åtgärder i form av vallar, plank och fönsterbyten vidtagits.

ÅTGÄRDSBEHOV

Inom det kommunala gatunätet finns överskridanden av riktvärdet för befintlig bebyggelse 65 dB(A) på delar av Kanalgatan, Stationsgatan och Storga-

tan i Skellefteå centrum samt även enstaka hus vid Lasarettsvägen och Bolidenvägen. Vid dessa gator finns i befintligt gaturum inget utrymme för bullerdämpande åtgärder för utemiljön. För att åstadkomma en bättre utomhusmiljö krävs en betydande reducering av trafikmängderna på gatorna, vilket i sin tur kräver omfattande åtgärder i det övergripande gatu- och vägnätet. I de fall där det är svårt att åstadkomma reducering av bullernivåerna utomhus bör åtgärder vidtas så att riktvärdet 30 dB(A) inomhus inte överskrids. Detta kan normalt åstadkommas med fönster- och fasadåtgärder. En översiktlig inventering av antal fönster på aktuella bullerutsatta fastigheters fasader i centrum visar på att ca 600 fönster kan behöva åtgärdas.

MILJÖKVALITETSNORMER

Miljökvalitetsnormer, MKN, infördes i svensk lagstiftning via miljöbalken 1999 och är ett juridiskt bindande styrmedel som i de flesta fall baseras på krav i olika EG-direktiv. Normerna infördes för att komma till rätta med miljöpåverkan från diffusa utsläppskällor, så som trafik och jordbruk, och kan till exempel gälla högsta tillåtna halt av ett ämne i luft, mark eller vatten. Nivåerna för en miljökvalitetsnorm utgår från vad som bedömts vara godtagbart utifrån människors hälsa och naturen (Naturvårdsverket, 2009).

Kommunen utför med viss regelbundenhet mätningar av emissioner på vissa platser. Mätningarna i delar av centrala Skellefteå visar att man överskrider miljökvalitetsnormen för kvävedioxid på E4 och Kanalgatan. Regeringen har gett kommunen i uppdrag att redo-

visa ett förslag till åtgärdsprogram. Det ska visa vad kommunen och andra aktörer kan göra för att minska utsläppen. Uppdraget innebär att Skellefteå kommun, i samråd med berörda myndigheter, ska finna de mest lämpade och kostnadseffektiva åtgärderna för att normen ska uppfyllas snarast.

RISKER RUNT KOMMUNIKATIONSLEDER

JÄRNVÄGSTRANSPORTER

Det saknas generella riktlinjer för hur nära en järnväg bebyggelse kan lokaliseras. Vid en tågurspårning är dock risken liten att vagnar ska hamna mer än 15 meter från spåret, enligt rapporten Säkra järnvägstransporter av farligt gods, Banverket 2004.

TRANSPORTER MED FARLIGT GODS PÅ VÄGAR OCH JÄRNVÄGAR

Varje dag transporteras stora mängder av ämnen och produkter, som har sådana farliga egenskaper att de kan skada människor, miljö och egendom om de inte hanteras rätt under en transport. Ett samlingsbegrepp för dessa ämnen och produkter är farligt gods.

Med de ytterst allvarliga konsekvenser som en olycka med farligt gods transporter kan få är de en viktig del att ha med i kommunens hotbild. Som planeringsunderlag används Räddningsverkets översiktliga farligtgoodsstatistik, enskilda större företags farligt godstransporter samt resultaten från

”Trafikräkning av farligt godstransporter i Skellefteå”, 2006.

Transporter med farligt gods förutses fortsätta riskbelasta främst E 4, järnvägen, Järnvägsleden, Sundgrundsleden samt nuvarande Östra leden.

FÖRORENAD MARK

På platser där det legat en gammal industri eller liknande finns det risk att marken är förorenad. Numera är det ett krav att eventuella markföroreningar undersöks innan eller när en industri läggs ned. I hela landet pågår inventeringar av misstänkta platser för markförorening. Inventering av nedlagda verksamheter sköts av länsstyrelserna. Kommunerna ställer krav på att verksamma industrier och företag undersöker om de kan ha orsakat någon förorening under sin verksamma tid. Ansvaret för undersökningar och sanering av förorenade områden har i första hand den som bedriver eller har bedrivit verksamheten som orsakat föroreningen. Om det inte finns någon ansvarig verksamhetsutövare är det i andra hand den som äger fastigheten som är ansvarig.

Inom planområdet för Skellefteådalens finns ett stort antal identifierade platser. Att en plats är identifierad behöver inte innebära att det finns en förorening där, men det är en första indikation på att platsen måste undersökas vidare.

Några förorenade platser är kända, till exempel oljehamnen i Skelleftehamn, Wipro Hedensbyn och Rönnskärsverken. Dessa måste saneras senast då verksamheterna läggs ned.

SKYDDSAVSTÅND TILL INDUSTRIER OCH ANDRA VERKSAMHETER

Olika typer av industrier och verksamheter kan påverka sin omgivning på olika sätt. Det kan röra sig om buller från själva verksamheten, trafiken till och från eller på utsläpp av lösningsmedel, lukter, allergener eller explosionsrisk. För miljöstörande verksamheter finns riktvärden för skyddsavstånd till bostadsbebyggelse. Riktvärdena är en samlad bedömning av störningar och risker för miljö, hälsa och säkerhet. Skyddsavstånden varierar beroende på verksamhet och gäller vid nyetableringar av bostadsbebyggelse eller störande verksamheter. Om skyddsavstånd finns att läsa i Boverkets allmänna råd 1995:5.

VERKSAMHETER SOM KRÄVER SÄRSKILD HÄNSYN

AVSTÅND TILL ANLÄGGNINGAR MED DJURHÅLLNING

På grund av allergisk och risk för lukt och andra olägenheter bör det föreskrivas ett viss avstånd mellan anläggningar för djuruppfödning, hästanläggningar och nya bostäder. Under senare år har genom forskning och undersökningar framkommit bättre kunskap om hur hästallergener sprids inom och utomhus än vad som funnits tidigare. Halten allergen i utomhusluft avtar mycket snabbt i förhållande till avståndet, och inomhus sprids allergenen främst via kontakt mellan människor.

Inom planområdet ligger en större ridanläggning på Moröbacke. Denna regleras i en detaljplan där bedömningen har gjorts att en riktlinje om 50 meter runt anläggningen är lämplig som skyddsavstånd.

BENSINSTATIONER

Räddningsverket rekommenderar 30 meter som minsta riskavstånd mellan bostäder och bensinstationer på grund av explosionsrisken. I Boverkets och Naturvårdsverkets publikation "Bättre plats för arbete" rekommenderas på grund av störningarna från bensinstationer ett minsta avstånd till bostäder på 100 meter.

